

Az arcunkra van írva

Rohanó világunkban, melyet a számítástechnika hálójával napról napra szorosabban sző át, egyre jobban háttérbe szorít a személyes kommunikáció. Pedig mi is lehetne ennél fontosabb? Ilyenkor láthatjuk egymás arcát, gesztusait, viselkedését. Milyen könnyű is lenne, ha a másik ember gondolataiban olvasni tudnánk. Ha ez még nem is lehetséges, az érzelmekből tájékozódhatunk beszélgetőpartnereink gondolatairól. Mindössze annyi a dolgunk, hogy figyeljünk a másikra. Bereczkei Tamással (PTE BTK) beszélgettem arról, hogyan lehet az érzelmek kifejeződéséből olvasni.

SÁGI Lilla
interjúja

Mikor foglalkoztak először az érzelmek kifejeződésének a kutatásával és értelmezésével?

Ez tulajdonképpen a pszichológiával együtt, de a legelső, aki konkrét kutatási eredményekre támaszkodik, az Darwin: azt akarta bizonyítani, hogy az evolúció olyan folyamatos lezajlású dolog, amelynél nem lehet szilárd pontokat kijelölni, mert folytonos láncolat. Kutatásainak kiindulási pontja az volt, hogy az ember mimikája, az érzelmek kifejezése mennyiségileg, nem pedig minőségileg változott meg az emberszabásúakhoz, a majmokhoz képest. Az volt a megállapítása, hogy az érzelmek kifejeződése nagyon sokféle lehet, de mégis van univerzalitás, aminek az a lényege, hogy az alapérzelmeiket tekintve ugyanúgy fejezzük ki az érzelmeinket az egész világon: ugyanazokat az arcmozgásokat az egész világon: ugyanazokat az arcmozgásokat mozgatjuk, és abban is nagyfokú univerzalitás van, ahogyan mások érzelmeit kódoljuk. Kifejeztem ezt a területet affektív pszichológiának nevezik, vagy érzelmi információ feldolgozásnak.

Biológiailag mennyire alátámasztottak ezek a kutatások?

Az arckifejezések vizsgálatára különböző standard módszerek, tesztek vannak. Van például Paul Ekmannak (az ő felfedezései alapján készült például a Hazudj, ha tudsz!

című tévésorozat – a szerk.) a FACS (Facial Action Coding System) nevű adatbázisa, amely lehetővé teszi az összes lehetséges arcmozgás leírását. Legújabbán pedig, mióta olyan agyi képalkotó eljárások vannak, mint az FMRI, megtudhatjuk, hogy milyen agyi területek aktiválódnak, amikor valamilyen érzelmeket átélünk vagy látunk valakinek az arcán. Egy ilyen vizsgálat során a gépben fekszik egy ember, aki vagy egészséges, vagy valamilyen betegségben szenved, és egy érzelmekeltető inger hatására az arca valamilyen érzelmeket fejez ki. Ilyenkor megnézik azt, hogy milyen agyi terület válaszol, és azt is, hogy melyek azok az agyi területek, amelyek az érzelmek létrejötténél kifejezeten fontos szerepet játszanak. Azok pedig, akik megtanulnak arcról olvasni, megállapítják, hogy amit látnak, az félelem, meglepetés vagy egyéb másik érzelmek. Azt is lehet tudni, hogy amikor félelmet vagy bármilyen más érzelmeket látunk az ember arcán, milyen izmok lépnek működésbe. Az izmokból elvezetett bioelektromos jelzések pedig szintén informálnak bennünket arról, mi történik.

Vannak-e olyan arckifejezések, amelyek a világ valamennyi pontján ugyanazt jelentik?

Igen vannak, ezek részben érzelmek kifejezések. A legtöbb kutató egyetért abban, hogy az öröm, a szomorúság, a meglepetés, a félelem, a düh, az undor, a szorongás univerzálisak, ugyanolyan módon je-

lennek meg. Valamint vannak olyan jelzések, amelyek nem pusztán érzelmekről kommunikálnak, hanem elemi kommunikatív jelek, amelyek a társas együtt létben fontosak. Ilyen például a szemöldök felrántása. Etológusok kimutatták, hogy a világon mindenhol, amikor hirtelen felrántjuk a szemöldökünket, az általában annak a jele, hogy meglepetésszerűen valami örömteli ér bennünket. Például meglátjuk egy barátunkat az utca túloldalán. Máshol ugyanez a mozdulat, mint mondjuk a yanomami indiánoknál a helyeslés vagy igenlő válasz kifejezése.

Fejleszhető-e az érzelmek felismeréseinek a képessége számítógépes program segítségével?

Elképzelhetőnek tartom, hogy ez így van. Úgy gondolom, hogy erről a területről túl sok a spekuláció, de kevés a kutatási eredmény. Nagyon keveset lehet mondani. Sejtjük például azt, hogy a számítógéphasználat segíti a térinformáció-feldolgozást, esetleg segítheti az érzelmek felismerést.

Amikor valaki egy arcról olvas, milyen szisztéma alapján osztja fel? Hiszen mindenre nem lehet figyelni.

Itt a vélemények különböző táborokba sorolhatók. Azt gondolom, hogy az arcnak egy holisztikus látásmódja van legelőször. Abból is gondolom, hogy így van, hogy csecsemőkkel folytatott vizsgálatokból az derül ki, hogy nagyon korán, gyakorlatilag már néhány órában az arc egészére érzékenyek, azt figyelik a legtovább. Régen azt gondolták, hogy a csecsemők nem látnak, ma már tudjuk, hogy ha fókuszba rakják a bemutatott képeket, 25–30 centire a szemüktől, akkor elmosódó kontúrokat már látnak, bár az kétség-

telen, hogy jóval később alakul ki az éleslátás. A szabályos arcot preferálják, előnyben részesítik a nem szabályos arccal vagy a geometriai mintázatokkal szemben. Több más kísérlet is arra enged következtetni, hogy először egy holisztikus benyomásuk van az arcról és utána vizsgálják a részleteket. Ebből a szempontból érdekes például az is, hogy vannak bizonyos szemkövetéses vizsgálatok, melyek azt mutatják meg, hogy az ember pillantása hova szegeződik először, és aztán hogyan vándorol a vizsgált ábrán pontról pontra. Általában először a másik ember szemé a figyelem fókusza, és utána attól függően vándorol a tekintet, hogy valaki szociális vagy szexuális kapcsolatot akar egy másik emberrel. A nőknél például rendkívül kitüntetett jelleget tulajdonítanak a szem után a száznak, férfiaknál az áll területének. Viszont az első benyomás holisztikus.

A spontán vagy akaratlagos kifejezéseket nehezebb felismerni?

Többnyire az akaratlagosokat, mert ott többféle komplex jelzést adhat ki az ember. Az arc hihetetlen sok érzelmek kifejezésre képes. Remek példa erre Ekman egy fotója, amelyen a férfi egy barátját megy meglátogatni a kórházba: a férfi szája mosolyog, az arca felső része pedig szorong. Ezt Konrad Lorenz a szuperpozíció elvének hívja, ami azt jelenti, hogy különböző arcmintázatok vetülnek egymásra és ezek kölcsönhatásba lépnek, és ezek nagyon egyedi arckifejezéseket hoznak létre.

Nehéz megtanulni valakinek az arcáról olvasni? Mire van szükség hozzá?

Szerintem semmilyen különleges képességekre nincs szükség, az alapérzelmeik kódolása nagyrészt előre huzalozott. Más-

BARANYA MEGYE KÖZÉLETI NAPILAPJA

MEGYEI FRISS HÍREK

PROGRAMOK

NAPI MENÜ

SPORT

További információ: www.bama.hu

részt pedig az ember megtanulja az érzelmeket értelmezni. Ebből a szempontból Gergely György pszichológusnak és egy angol kollégájának van egy érdekes elképzelése, amely szerint ez már kora gyermekkorban elkezdődik, amikor az anya túlstimulálja a gyereket, elárasztja az érzelmekkel. Mikor fölé hajol és nevet, akkor nagyon harsányan nevet. Amikor mosolyog, nagyon szélesen mosolyog. Ennek az a funkciója, hogy a gyerekekkel pontosan megértesse – nem feltétlenül tudatosan –, melyek azok az érzelmek, amelyekkel neki számolnia kell. Ezek az eltúlzott arckifejezések, könnyebben megtanulhatók és később feldolgozhatók.

Lehet-e élő hazugságvizsgálónak specializálódni? Létezik-e ilyen szakma?

Azt gondolom, hogy igen, lehet specializálódni, Ekman ezt már bizonyította. Semmiféle mágikus képesség nincsen, bárki egy tanulási folyamat után ezeket el tudja sajátítani. Ekman azt csinálta, hogy tükör előtt próbált különböző motoros mintákat létrehozni az arcán, aztán elkezdett az izmaiba elektródákat szúrni, és az így kapott információt elemezte. Azt próbálta meg nyomon követni, hogy az érzelmek milyen módon jelennek meg. Véleményem szerint ezt meg lehet azért tanulni vagy legalábbis egy átlag fölötti képességre lehet szert tenni. Nyilván nem csálthatatlak. Hiszen ismeretes, hogy az ember nagy mestere a hazugságnak, verbálisan és érzelmileg is.

Mi a jövő az arckifejezések olvasása terén?

Valamifajta áttörést hozhat a számítógépes technika. El tudom képzelni, hogy akár a bírósági vagy rendőri gyakorlatban alkalmazzák, és olyan programokat fognak kifejleszteni, amelyek elég jól működnek az érzelmek kifejezések finom árnyalatainak a kódolásában, az arckifejezések más árulkodó jelzésekkel (pl. a hangmagassággal vagy a hangszínnel) való összevetésében. Azt viszont nem gondolnám, hogy az ember biológiailag is ebbe az irányba fejlődne vagy agyi kapacitása e tekintetben javulna. Az ember biológiailag nem nagyon változik már, elvesztette ezt az evolúciós képességét, körülbelül 10 000 éve. Viszont a tanulási folyamatok, tréningek segítségével nagy mértékben javíthatók ilyen irányú képességeink. Attól függ persze, hogy mire van szükség: arra, hogy pontosan megértsük a másik üzeneteit, vagy mi legyünk szociálisan nyitottabbak, és több érzelmeket áruljunk el magunkról. Ezek különböző funkciók, ezeket tanúlással, képzéssel lehet javítani.

FOTÓK: CSORTOS SZABOLCS

BAMA.hu

életkor: 5 év | lakhely: Pécs, Baranya

státusz: szakmai kapcsolat naponta több mint 23.000 olvasóval

profil: hírek, képek, videók, programok

 twitter.com/bamaszerk
kövess minket a friss hírekért, tagelj és jelenj meg a bama.hu főoldalán

 facebook.com/bama.hu
lájkolj minket, és ismerd meg a szerkesztőség személyes hangját

 youtube.com/bamaszerk
iratkozz fel csatornánkra, és értesülj első kézből friss videóinkról

 bama.hu/rss-files
fűzd be feedjeinket kedvenc olvasódba, és szállítjuk a híreket